

Ted' už si nepřipadám blbě

Rozhovor s režisérem, básníkem a lektorem Vítem Malotou

Začneme zlehka – jakou má podle tebe budoucnost poezie?

Otázka toho, jakou plní poezie funkci, jestli má nebo nemá smysl, se vede po celé dějiny. Myslím si, že její místo ve společnosti se postupem času mění. Dokonce Petr Boháč ve slavném rozhovoru s Boženou Správcovou v roce 2006, kde mimo jiné pronesl okřídlenou větu „Poezie už byla“, říkal, že poezie je úplně všude, je na zdech domů, je na zdech záchodů, putyk, v písňových textech, v reklamních sloganech a jediné, kde ji nenajdeme, jsou sbírky básníků. Vzhledem k tomu, jak se doba zrychluje, se poezii toho klasického střihu nedaří aktuálně, rychle a briskně komentovat současnou společenskou situaci. Pořád ale nabízí jistou formu úniku, nebo pohledu, který zákonitě není černobílý. Existují například data, že čtení poezie v Americe vzrostlo s nástupem Donalda Trumpa zhruba o 75%. Jak se říká – když je doba dobrá, poezie postrádá smyslu, ale čím horší je, tím více se k ní lidé uchylují.

Takže v ni věříš?

To ano, stoprocentně. Já si myslím, že je to podobný příklad jako divadlo, o kterém se také říkalo, že ho nejdřív nahradí rádio, potom televize, kino, a ono tu pořád v různých formách je. Těžko říct, jak bude poezie vypadat, ale v nějaké podobě tady své místo vždy mít bude..

Věříš i v divadlo?

Rozhodně. Úplně nejlepší pro mě je snažit se propojovat rovným dílem divadlo a poezii. Ale zatímco divadlo považuji za dlouhodobou soustavnou kontinuální práci, poezie je pro mě úkryt toho nejhlubšího a nejniternějšího, čeho se můžu dotknout.

Kdybys měl na svůj momentální seminář na MS měsíc, k čemu byste došli?

Už od začátku semináře jakmile jsem poznal, jak jsou ti mladí lidé schopni přemýšlet a pracovat, jsem si to začal

přát, abychom ten měsíc měli. Ale nedokážu říct, jestli bychom se dobrali k nějakému výstupu, myslím si, že k němu vůbec nesměřujeme. Já jsem si už na začátku vytyčil, že mým úkolem bude otevřít různé dveře, ale vstoupit do nich už musí oni. A čím víc času bychom tím strávili, tím víc dveří by se podařilo pootevřít. Ale tu hlavní cestu by už vykonávali oni sami. Jak už jsem jim říkal, já pro ně nejsem žádná hlava pomazaná, ani někdo, kdo jim bude říkat, co je a není správně. V poezii platí, že se nacházíme na ryze subjektivní půdě a nikdo nemá právo říkat, že je něco dobré a něco není. Takže si myslím, že by seminaristé byli čím dál tím víc samostatní a vedli bychom další a další rozmluvy nad rozpracovaným materiálem, o který se teď snažíme.

Myslíš, že je na světě někdo, pro koho poezie není?

Jde o to jaká poezie nebo co si pod ní představujeme. Prvky poezie se nachází všude kolem nás, takže pokud člověk poslouchá nějakou píseň, nebo se kouká na nějaký obraz, má co dočinění s poezií. Napadá mě třeba příklad kluka, co přišel na můj seminář, který jsem dělal pro Strakonickou knihovnu a říkal, že nikdy žádnou sbírku poezie nepřečetl a ani neměl tu potřebu, ale říkal si, že ten workshop bude zajímavý. Tak s tímhle začal a skončil s tím, že toho Wernische musí pročíst skrz naskrz. Takže se jedná o otázku osobního vkusu, o to, co nám do vínku dávají naši rodiče i okolí.

pokračování na straně 12

Bezejména, DDM Větrník, Liberec: Svědectví o životě v KLDŘ

Nestačili jsme zírat

Rozhovor se souborem Bezejména

Předpokládám, že se shodneme na tom, že motiv oprátku okolo krku je dost silný. Jak se s ním na krku hraje?

Nejdřív to bylo zvláštní, ale pak jsme si zvykli a už to nějak šlo. Ale pořád si říkáme, páni, mám na krku oprátku, cože? (smích)

Zajímalo by mě, jak jste k tomuto tématu přišli?

Vždycky na začátku roku si vybíráme téma, jemuž se chceme v nové inscenaci věnovat. Měli jsme pár tipů, většinou z vážnějších témat, ale pak naše vedoucí přinesla knihu Niny Špitálníkové a my se všichni shodli, že by nás to zajímalo. Zároveň to bylo něco nového, protože do té doby jsme dělali inscenace například na téma komunismu v Česku apod., takže téma režimu v KLDŘ pro nás bylo zajímavé a nové.

Takže to chápu tak, že se vaše tvorba věnuje převážně vážnějším tématům?

Ano, komedii jsme nedělali nikdy. (smích)

A chtěli byste?

Možná jo, byl by to zajímavý zážitek, ale nevíme, jestli bychom obstáli.

Co vás na tématu režimu v KLDŘ nejvíce zajímá?

Nikdo z nás samozřejmě komunismus u nás nezažil, ale z vyprávění rodičů a prarodičů nás zajímají paralely mezi

těmito dvěma režimy. Trochu jsme samozřejmě věděli, do čeho jdeme, protože snad každý má nějaké povědomí o severní Koreji, ale po přečtení knížky jsme nestačili zírat. To, co jsme obsáhli v naší inscenaci, je jen střípek toho, co se tam děje.

Takže jste knihu všichni četli a po jejím přečtení z ní vybírali materiál, nebo to byla práce vedoucí?

Je to tak, četli jsme ji všichni a inscenaci jsme si dělali sami. Naše vedoucí sloužila potom spíše jako pohled zvenčí.

Kostýmy byly tedy také váš nápad?

Většinou hrajeme jen v černém, ale tentokrát jsme měli pocit, že by to kostým chtělo. Věděli jsme, že bychom chtěli něco do šeda, ne moc barevného.

Zajímáte se o politiku?

Určitě. Přeci jenom bychom měli mít přehled o tom, v čem žijeme.

Ve vaší inscenaci jsou důležité davové scény a pohyb masy lidí. Bylo složité tyto scény zkoušet a upřesňovat?

Určitě. Tím, že dramatař dělá většina našeho souboru už delší dobu, to bylo snazší, než kdyby to bylo úplně od základu. Například sjednocování unisono vět bylo trochu náročnější.

Jak se to hraje? Není to náročné?

Hrajeme to poněkoliakáté, takže nás to už nijak nedeprimuje. Snažíme se to brát s nadhledem. Vít Malota se nás ptal, jestli po dohrání nemáme nějaké psychické problémy. I jemu jsme říkali, že ne. Místo psychického potřebujeme občas spíše fyzické ošetření. (smích)

-Jak-

Hrozivé podoby totality

Působivé svědectví o totalitním režimu, který na jedné straně přináší jistotu drilu a stejného myšlení - což je pochopitelně pro mnohé pohodlné, a na druhé straně tragédie, které takové režimy způsobují jednotlivcům. Mnohdy jsou to tresty za zdánlivě absurdními prohřešky, za které jednotlivci nenesou vinu.

Naštěstí, totalitní praktiky jsou pro nás v současné době už vzdálené, ale země, kde stále fungují, je na světě pořád dost. Takže kniha Svědectví o životě v KLDŘ, kterou na základě vlastních zážitků a autentických rozhovorů napsala Nina Špitálníková, a která se stala inspirací pro stejnojmennou scénickou verzi souboru Bezejména, DDM Větrník Liberec v režii Miloslavy Čechlovské, je pro nás naštěstí pouze modelovou hrou, která pojmenovává a prezentuje příběhy i systém manipulace, zákazů, příkazů a trestů státního aparátu vůči občanům.

Zajímavým způsobem proplétá obecné s jedinečným, skupinové s individuálním. Na jedné straně velmi působivými prostředky zpracovává onen masový drill (pomocí šikovně sestavených voice-bandových pasáží, individuální i skupinové pantomimy a choreografických prvků, které mají až rituální charakter. Tím se daří vytvářet autentickou atmosféru jakéhosi „masového zblbnutí“, způsobeného každodenní ideologickou masáží a drilem, které jakoby vycházelo z kořenů orientálních rituálních prvků, které mají Asiaty v DNA. Právě technická stránka inscenace působí jako velmi dobře promyšlená i následně připravená. Zkrátka drill v té nejlepší podobě, umocněný ještě stejnojmennými dvojsmyslně rudým šátkem, který je zároveň oprátkou. Podobně zajímavou vizuální funkci pak mají rudé knížky, jediné vlastnictví každého jednotlivce, které slouží jako totem, symbol soudržnosti a jsou využívány i jako perkusní nástroje, rytmizující „společenský život“. Vedle tohoto společného úsilí o dokonalou koordinaci v rámci systému se jaksí na okraji odehrávají příběhy individuálních tragédií, kdy jednotlivé postavy, které jsou zbaveny pouta = oprátky, jsou vlastně odsouzeny k popravě, čili nebytí.

Celou inscenací nás provází příběh Uji a její matky Hanuly. Matka, jejíž dcera se zrodila z aktu znásilnění (mimochoodem, jedním z nejpůsobivějších momentů inscenace je scéna hromadného znásilňování mladých dívek, která je provedena odcizeným mechanickým způsobem), se systému stále vymyká, a tak klesá ve společenském žebříčku až do pozice „nikoho“. Jejím největším proviněním je to, že dosud neztratila lidskost, a projevy této lidskosti jí vlastně

handicapují - neprve zachrání z hořícího domu dceru, ale nikoli už portréty vzývaných korejských vůdců, nakupuje zboží jinde než v místním konzumu a když pohostí sousedku čajem, ta jí udá za povyšování se nad ostatní, až po poslední provinění, které se jí stane osudné - chce splnit dceři přání a k narozeninám jí sehnat zahraniční film Titanik na DVD. Dcera ji však udá, a matka je za to popravena (působivá závěrečná scéna, kde je oprátka využita dvojím způsobem: zatímco dcera si za své udání vydobude možnost být „šátkována oprátkou“, nad její zrazenou matkou rudá oprátka visí více než výmluvně. Pozoruhodný a jímavý, i když minimalistickými prostředky prezentovaný, je příběh holčičky, která zprvu nese statečně ústrky a násilí od svých vrstevníků a je matce podporou, nicméně společenská masáž a touha někam patřit (tedy nelížit se, dělat to, co ostatní a mít tak svůj kolektiv kamarádů) ji dožene k tomu, že překročí křehkou hranici, zradí svou matku a přidá se k temné většině. Příběh jako celek se tedy může zdát až schematický, snad přímo plakátový, ale tento způsob zjednodušených přesvědčovacích metod v tvrdých totalitních režimech funguje (i když jednotlivé totality se pochopitelně mohou lišit - dle vlastních zkušeností vzpomínám na období normalizace u nás od 70. do konce 80. let, a konstatuji, že díky laxním povahám Čechů /ne nadarmo jsou nazýváni smějící se bestie/ se nikdy nepodařilo dosáhnout důsledného zmanipulování celého národa jako se to děje v asijských zemích či v Rusku.

Sugestivní inscenace, která přináší mnoho témat k zamyšlení a diskusi může být především pro mladé diváky dobrým mementem, připomínkou toho, že v dnešním globalizovaném světě není nebezpečí toality nikdy dost daleko.

Jana Soprová

